

SPRAWOZDANIA

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA *ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PRZYSZŁOŚĆ CZŁOWIEKA W PRZYRODZIE* (Instytut Ekologii i Bioetyki UKSW, Warszawa, 8 października 2009)

Coraz częściej w filozofii pojawia się pytanie o miejsce człowieka w przyrodzie oraz o stosunek człowieka wobec przyrody. Pytanie to stawiane jest szczególnie w kontekście kryzysu ekologicznego, którego jesteśmy świadkami, a w dużej mierze także i sprawcami. W obliczu postępującej degradacji środowiska naturalnego, etyka środowiskowa podjęła próbę odpowiedzi na pytanie, jaki jest stosunek człowieka do przyrody, a przede wszystkim, jaki powinien on być. Wśród możliwych scenariuszy „naprawy” relacji człowiek-przyroda pojawia się propozycja włączenia środowiska w zakres odpowiedzialności człowieka, uczynienia człowieka odpowiedzialnym za środowisko naturalne, a przez to zobligowania go do jego ochrony. Problem odpowiedzialności, jako kategorii filozoficznej, szeroko dyskutowany w ramach ekofilozofii, stał się przedmiotem rozważań w trakcie konferencji *Odpowiedzialność za przyszłość człowieka w przyrodzie*, która odbyła się 8 października 2009 roku na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Konferencję otworzył Prodziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej, ks. prof. UKSW dr hab. Maciej Bała, który podkreślił potrzebę dyskusji nad kategorią odpowiedzialności oraz zwrócił uwagę na aktualność problemu. Następnie, w imieniu Instytutu Ekologii i Bioetyki, uczestników sympozjum powitał ks. prof. UKSW dr hab. Zbigniew Łepko. Profesor Łepko zaznaczył, że zagadnienie odpowiedzialności, w kontekście dyskusji o środowisku, jest jednym z problemów badawczych podejmowanych w Instytucie, stąd konferencja jest z jednej strony podsumowaniem podejmowanych prac, a z drugiej, okazją do wymiany poglądów w tym zakresie z prof. Dieterem Birnbacherem, wykładowcą Uniwersytetu w Düsseldorfie, który w ramach konferencji wygłosił referat *Responsibility for future generations – scope and limits*.

Profesor Birnbacher w swoim wystąpieniu zwracał uwagę na konieczność poszerzenia granic odpowiedzialności spoczywającej na człowieku i skierowaniu jej horyzontu czasowego w przyszłość. Takie stanowisko wynika z co najmniej dwóch przesłanek. Pierwszą jest zdecydowanie większa możliwość wpływania na los człowieka i natury wynikająca z pojawienia się nowych możliwości technologicznych, z kolei drugą racją jest daleko bardziej posunięta możliwość prognozowania przyszłych niebezpieczeństw, a przez to niemożność usprawiedliwienia się niewiedzą o zagrożeniu. Mimo pojawienia się wielu przeszkód w przyjęciu odpowiedzialności za przyszłość, które wymienia Birnbacher, zwraca on uwagę na zachodzenie realnych, globalnych i międzypokoleniowych skutków określonych działań bądź zaniechania działań. Prelegent podkreślił, że podjęcie odpowiedzialności za przyszłe pokolenia nie może być odkładane, ponieważ już dzisiaj los krajów rozwijających się zależy od państw wysokorozwiniętych, dlatego należy implementować zasadę odpowiedzialności już teraz.

Przyczyną złego stanu środowiska naturalnego, wymagającego interwencji człowieka, jest gwałtowny wzrost liczby ludności oraz zwiększenie wykorzystania zasobów naturalnych. Te dwa zjawiska, mimo że stwarzają znaczące zagrożenie dla środowiska, nie wykazują tendencji malejącej, dlatego też konieczne jest podjęcie działań zmierzających ku odwróceniu tych trendów.

W związku z powyższym, w etyce skierowanej ku przyszłości pojawiają się dwa scenariusze: paradygmat optymistyczny i pesymistyczny. Pierwszy zakłada, że przyszłe pokolenia doświadczą większego dobrobytu niż obecne (np. filozofia oświecenia – J. Condorcet, I. Kant; marksizm – E. Bloch; „neoklasykczna” teoria ekonomiczna; liberalna filozofia polityczna). Z kolei, pesymistyczny paradygmat etyki przyszłości zakłada uprzywilejowaną pozycję obecnego pokolenia wobec pokoleń przyszłych. Etyka odpowiedzialności za przyszłe pokolenia znajduje się pomiędzy tymi dwoma paradygmatami etyki przyszłości, postulując zachowanie *status quo* oraz dążąc do zapewnienia przyszłym pokoleniom możliwości korzystania z dobrobytu, w takim samym stopniu, jak korzystają z niego obecne pokolenia. Pomocna w realizacji tego postulatów może okazać się heurystyka strachu, proponowana przez H. Jonasa, której założeniem jest raczej dążenie do unikania zagrożeń i narażania przyszłych pokoleń na ewentualne straty, niż przepełnione nadzieją patrzeć na przyszłość (właściwe np. dla Blocha).

Birnbacher w swoim wystąpieniu podjął również próbę zdefiniowania zakresu odpowiedzialności. Jeżeli chodzi o zakres czasowy, to odpowiedzialność za przyszłe pokolenia obejmuje całą możliwą do przewidzenia przyszłość, co teoretycznie nie powinno stanowić problemu, ponieważ liczba przyszłych pokoleń jest liczbą całkowitą. Pogląd ten wymaga jednak przejścia ponad ograniczenie etyki do wąskiego kręgu bliskości emocjonalnej i objęcia odpowiedzialnością jak najszerszej klasy przedmiotów. Co z kolei, skłania do zadania pytania o ontologiczny zasięg odpowiedzialności, czyli o to, za kogo powinniśmy być odpowiedzialni. W kwestii przedmiotu odpowiedzialności pojawiają się różne głosy, niektórzy postulują objęcie odpowiedzialnością przede wszystkim człowieka (stanowiska antropocentryczne), inni chcą chronić także rośliny i zwierzęta (poglądy biocentryczne). Specyficznym poglądem, na który zwraca uwagę Birnbacher, jest tutaj patocentryzm postulujący objęcie ochroną, obok istot ludzkich, również zwierząt odczuwających ból, przy czym w przypadku tych drugich postuluje się unikanie krzywdzenia ich, ale nie nadanie im prawa do życia. Choć za stanowiska te głoszą odmienne poglądy co do ontologicznego zakresu odpowiedzialności, przez co nie może być on precyzyjnie określony, to – mimo różnic – łączy je postulat szybkiego reagowania na zagrożenie wyginieciem dowolnych gatunków zwierząt czy roślin.

Etyka odpowiedzialności za przyszłe pokolenia stawia nas przed koniecznością odpowiedzi na pojawiające się w jej uprawianiu pytania. Wśród problemów, jakie wymienił prof. Birnbacher są między innymi: kwestia, czy nasza troska powinna dotyczyć tylko dobra ludzi żyjących w przyszłości, czy także powinniśmy zadbać o ich istnienie w przyszłości; czy powinniśmy troszczyć się jedynie o potencjalne potrzeby, czy także o zapewnienie rozwoju i kulturowego wzbogacenia ludzkości; czy powinniśmy zapewnić sprawiedliwy międzypokoleniowy rozdział dóbr; czy jesteśmy zobowiązani wobec przyszłych pokoleń, tak samo, jak wobec obecnego pokolenia; czy nasza obecna wiedza prognostyczna jest dobrym narzędziem przewidywania. Te i inne problemy są tylko wybranymi trudnościami, na które w swoim wystąpieniu zwrócił uwagę prof. Birnbacher, a które wymagają uważnego przeanalizowania i znalezienia rozwiązań pozwalających pogodzić interesy obecnych i przyszłych pokoleń.

Powyższe problemy niewątpliwie wymagają rzetelnej analizy filozoficznej, jednak realizacja postulatów odpowiedzialności nie może zakończyć się na analizach teoretycznych. Istotnym narzędziem we wdrażaniu odpowiedzialności, zdaniem Birnbachera, staje się wykształcenie w społeczeństwie świadomości „własnej pozycji temporalnej w łańcuchu pokoleń”. Taka świadomość ma na celu wywołanie odczucia wdzięczności wobec przeszłych pokoleń oraz pojawienie się przekonania o zobowiązaniu wobec pokoleń przyszłych. Zmiana świadomości nie jest jedynym narzędziem, ponieważ dla decydentów istotne są również kategorie ekonomiczne, które mogą w istotny sposób wpływać na podejmowane decyzje. Dlatego, na płaszczyźnie politycznej, istotnym działaniem, jakie postuluje Birnbacher, byłoby powołanie tzw. rzeczników przyszłych pokoleń na szczeblu lokalnym, regionalnym, państwowym i międzynarodowym, a nawet między-

narodowej organizacji porównywalnej do Komisji Praw Człowieka ONZ. Zadaniem wyżej wymienionych podmiotów byłoby nadzorowanie działań rządu i troska o interesy nienarodzonych.

Etyka odpowiedzialności, jako kategorii filozoficznej, wymaga jednak potwierdzenia poprzez przyjęcie określonej koncepcji odniesienia człowieka do świata przyrody. Problem ten podjął ks. prof. Zbigniew Łepko w wystąpieniu *W sprawie fizjocentrycznej koncepcji przyrody*. W referacie omówiona została fizjocentryczna koncepcja przyrody w ujęciu Hansa Jonasa oraz przedstawiono krytyczną ocenę powyższego stanowiska autorstwa Lothara Schäfera, który proponuje ujęcie fizjologiczne.

Zdaniem Jonasa, odpowiedzialność za przyrodę wymaga odrzucenia antropocentryzmu i przyjęcia fizjocentrycznej koncepcji relacji człowieka do świata przyrody. Przyroda, według niego, zasługuje na szacunek: nie można o niej mówić w oderwaniu od aksjologii, czy z pominięciem jej normatywnego charakteru. Jedną z racji, przemawiających za normatywnym charakterem przyrody, jest jej teleologiczny charakter, czego przejawem jest jej dążenie do coraz wyższych poziomów organizacji życia.

Założenie teleologicznej natury przyrody, jako gwaranta normatywnego charakteru, było przedmiotem krytyki ze strony Schäfera. Mimo że zgadzał się z postulatem objęcia przyrody odpowiedzialnością, to odrzucał zaproponowaną przez Jonasa fizjocentryczną koncepcję przyrody. Schäfer nie był przeciwnikiem antropocentryzmu, a wręcz przeciwnie, w swojej koncepcji relacji człowieka do przyrody zakładał antropocentryzm. W miejsce fizjocentrycznej koncepcji przyrody, postuluje on ujęcie fizjologiczne, zgodnie z którym człowiek związany jest z przyrodą poprzez fizjologiczne procesy wymiany między jego organizmem a otoczeniem. Taka koncepcja relacji człowieka do przyrody wskazuje na konieczność ochrony środowiska dla zapewnienia zdrowia ludzkości, przedstawia swoistego rodzaju zobowiązanie człowieka wobec niego samego, wynikające z jego związku z przyrodą. Zdaniem Schäfera, fizjologiczna koncepcja relacji człowieka do przyrody pozwala na lepsze uzasadnienie normatywnego charakteru przyrody, a przez to wprowadzenie etyki odpowiedzialności.

Poglądy Hansa Jonasa były przedmiotem kolejnego wystąpienia. Referat, zatytułowany *Hansa Jonasa monistyczna wizja świata*, wygłosił ks. dr Ryszard Sadowski. Hans Jonas sprzeciwiał się różnym postaciom dualizmu, głosząc pogląd o monistycznej wizji świata. Właściwy dla niego typ monizmu został przez Prelegenta określony jako monizm organizmalny, ponieważ to żywy organizm był podstawą do głoszenia wizji świata pozostającej w opozycji do dualizmu. Wysiłki intelektualne Jonasa zmierzały ku przezwyciężeniu postrzegania świata jako dualistycznej struktury, w której rozciągnięte ciało jest oddzielone od świadomego umysłu. W myśli Jonasa, te dwa elementy stanowią integralną całość, co należy podkreślać, ponieważ, zdaniem tego filozofa, poglądy dualistyczne w różnej postaci przyczyniły się do niewłaściwego pojmowania rzeczywistości, czego skutkiem było między innymi zniszczenie środowiska naturalnego. Jonasowskie ujęcie problemu psychofizycznego pozwala na dowartościowanie przyrody oraz – jak postuluje Jonas – na dostrzeżenie w niej przejawów świadomości wyrażających się w subiektywności, celowości i wolności różnych przejawów życia.

Prelegent zwrócił uwagę na fakt, że dążenie Jonasa do wskazania jedności świata nie jest jednak upraszczającą postacią monizmu czy dualizmu. Bowiem monistyczne ujęcie, w wydaniu omawianego filozofa, wskazuje na jedność świata przy jednoczesnym podkreślaniu jego różnorodności. Jedność jest konstituowana przez fakt posiadania przez wszystkie przejawy życia takich przymiotów jak: subiektywność, celowość i wolność, niemniej stopień rozwoju tych cech w poszczególnych przejawach życia nie jest jednakowy – jest wprost proporcjonalny do stadium rozwoju ewolucyjnego.

Referat ks. dra Sadowskiego zamykał konferencję poświęconą problemowi odpowiedzialności człowieka za środowisko. Odpowiedzialność, jako nowy paradygmat relacji człowieka wobec przyrody, jest odpowiedzią na kryzys ekologiczny. Aby jednak móc przekonać się, czy odpowiedzialność pozwoli na zmianę stosunku człowieka do środowiska, konieczne jest, oprócz rzetelnej

analizy filozoficznej, także wprowadzenie rozwiązań, proponowanych przez Birnbachera, mianowicie chodzi o: rozwój świadomości, powołanie rzeczników przyszłych pokoleń, a być może nawet i odpowiedniej organizacji międzynarodowej, która będzie pilnowała interesów nienarodzonych.

Dominika Dzwonkowska
Instytut Ekologii i Bioetyki, UKSW

XIV MIĘDZYNARODOWA SESJA NAUKOWA
ORGANY I MUZYKA ORGANOWA

(Gdańsk, Akademia Muzyczna im. S. Moniuszki, 22-23 września 2009)

Międzynarodowa Sesja Naukowa *Organy i muzyka organowa* odbyła się już po raz czternasty w Gdańsku w dniach 22-23 września 2009. Historia tych konferencji sięga roku 1977. Ich tematyka każdorazowo dotyka różnorodnych problemów związanych zarówno z muzyką organową (twórczość polska i obca, charakterystyka wybranych dzieł oraz prezentacja całych spuścizn kompozytorskich), jak i problematyką budownictwa organowego, konserwacji zabytkowych organów, a także zagadnień jedynie w niewielkim stopniu dotyczących spraw organistyki i organologii. Obrady toczyły się w Auditorium im. Profesora Pawła Podejki w budynku gdańskiej Akademii Muzycznej przy ulicy Łąkowej. Niestety, niektórzy referenci odwołali w ostatniej chwili swój udział w konferencji. Z 24 referatów wygłoszono 17. Kierownictwo sesji sprawowali: dr Lech Kucharski – przewodniczący, red. Janusz Krassowski – redakcja naukowa, dr Teresa Błaszkiwicz, prof. Roman Perucki. Organizatorami imprezy byli: Instytut Teorii Muzyki oraz Wydawnictwo Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku. Znakomita organizacja sesji była możliwa dzięki jej sekretarz – mgr Monice Karwaszewskiej.

W pierwszym dniu sesji obrady prowadzili: dr Teresa Błaszkiwicz i dr Andrzej Szadejko, zaś w drugim dniu prof. Roman Perucki. Pierwszego dnia referaty wygłosili: Christoph Krummacher (Lipsk) – *Johann Sebastian Bach und die liturgische Stellung der Orgel im lutherischen Gottesdienst seiner Zeit*, Wojciech Lauer (Gdańsk) – *Utwory organowe Friedricha Wilhelma Markulla*, Lech Kucharski (Gdańsk) – *Messe des Pauvres Erika Satie*, Dagmara Dopierała (Gdańsk) – *Koncert na organy i orkiestrę op. 52 Flora Peetersa*, Marcin Tadeusz Łukaszewski (Warszawa) – *Rola i znaczenie organów w twórczości Mariana Borkowskiego*, Marietta Kruzel-Sosnowska (Warszawa) – *Symbolika i wyrazowość w utworze organowym Mariana Sawy Ecce Lignum Crucis*, Monika Karwaszewska (Gdańsk) – „*Podróż między dniem a nocą*”. *Jour, Contre-Jour pour 13 musiciens, orgue electrique et bande magnetique 4 pistes Gérarda Griseya*, Teresa Błaszkiwicz (Gdańsk) – *Koncert na organy i orkiestrę smyczkową Andrzeja Dziadka*, Leszek M. Gorecki (Warszawa) – *Organy w twórczości Pawła Łukaszewskiego*.

W drugim dniu sesji wygłoszono osiem referatów: Emanuele Cardi (Neapol) – *Musica organistica et arte organaria nell'Italia del XVI e XVII secolo – la realtà napoletana*, Andrzej Szadejko (Gdańsk) – *Oznaczenia rejestracyjne w wariacjach chorałowych Daniela Magnusa Gronaua (1685-1747) – nowe spojrzenie na rejestrację organową w okresie baroku*, Piotr Dębski (Legnica) – *Organy Adama Horatiusa Caspariniego w Kościele Parafialnym pw. Św. Erazma i Pankracego w Jeleniej Górze*, Piotr Rojek (Wrocław) – *Instrumentarium organowe w XIX-wiecznym Wrocławiu*, Benjamin Vogel (Lund) – *Welsche-positive i inne „samograje” w domach gdańszczan w drugiej połowie XVIII wieku*, Przemysław Lewko (Gdańsk) – *Organy Oliwskie – Theatrum Historicum. XIX-wieczne akta kancelarii pruskiej jako źródła nieznanych informacji o organach oliwskich*, Marian Dorawa (Toruń) – *Rekonstrukcja bocznych organów Bazyliki Katedralnej w Pelplinie*, Michał F. Runowski (Berlin) – *Tradycyjny innowator. Organista Gewandhausu w Lipsku, pedagog i edytor dzieł Bachowskich Paul Homeyer – w setną rocznicę śmierci*.

W tegorocznej konferencji można wyróżnić kilka grup tematycznych. Pierwszego dnia dominowały referaty poświęcone polskiej i obcej muzyce organowej XX wieku. Drugim obszarem badań była muzyka dawna – J.S. Bacha oraz gdańskich mistrzów przeszłości. Trzeci natomiast obszar zagadnień stanowiło budownictwo i konserwacja organów – nieodłączny atrybut każdorazowych konferencji *Organy i muzyka organowa*.

Marietta Kruzel-Sosnowska skupiła uwagę na symbolice jednego z dzieł Mariana Sawy (1937-2005) – organowego *Ecce lignum Crucis*. Referentka, będąc wielokrotną wykonawczynią utworu (wraz z nagraniem płytowym) oraz adresatką dedykacji, znakomicie zna nie tylko wykonawczą problematykę dzieła, ale również jego symbolikę. Utwór poświęcony jest tematyce wielkopostnej i można w nim odnaleźć szereg odniesień symbolicznych, potwierdzonych – zdaniem Kruzel-Sosnowskiej – przez kompozytora. Przykładowo, sześć uderzeń klasterów wskazuje wybiecie godziny szóstej, zablokowany na klawiaturze na początku utworu tryton oznacza grzech pierworodny (tryton zwano w muzyce dawnej *diabolus in musica*), a jego rozwiązanie na kwartę czystą w dalszej części utworu M. Kruzel-Sosnowska zinterpretowała jako zgładzenie tego grzechu, przyjęcie przez Chrystusa trudu ofiary. Autorka referatu szczegółowo objaśniła każdy fragment utworu, ilustrując całość przykładami nutowymi. Sawa był organistą, improwizatorem, pedagogiem, znanym przede wszystkim z licznych dzieł organowych o łącznej liczbie ponad 250 utworów.

Leszek Mateusz Gorecki przedstawił twórczość organową Pawła Łukaszeńskiego (ur. 1968), warszawskiego kompozytora i dyrygenta. W jego dorobku jedynie dwa utwory są przeznaczone wprost na organy: *Koncert* na organy i orkiestrę smyczkową oraz *Souvenir* na organy solo. Jednak w wielu dziełach wokalnie-instrumentalnych o tematyce religijnej P. Łukaszeński zastosował organy (m.in. *Nieszpory żałobne*, *Via Crucis*, dwie *Litanie*, *Messa per voci e fiati*). Autor referatu skrótno przedstawił tę twórczość, ilustrując wykład krótkimi przykładami dźwiękowymi. Podobnie, muzyki polskiej XX wieku dotyczyła wypowiedź niżej podpisanego. Marian Borkowski (ur. 1934) napisał pięć utworów wykorzystujących organy. Autor w artykule zaprezentował je szerzej, zaś w ustnej wypowiedzi skupił się jedynie na organowym *Psalmusie*. Andrzej Dziadek, twórca pochodzący ze Śląska i tam aktywnie działający, jest od kilku lat profesorem w gdańskiej Akademii Muzycznej. Teresa Błaszkiwicz scharakteryzowała w swoim referacie jego koncert organowy, eksponując problematykę formy tego dzieła, które zaliczyła do nurtu minimalistycznego.

Wypowiedź Moniki Karwaszewskiej nie była wprost poświęcona muzyce organowej. Skupiła się ona na prezentacji dzieła jednego z czołowych spektralistów francuskich – Gerarda Griseya: *Jour, Contre-Jour pour 13 musiciens, orgue électrique et bande magnetique 4 pistes*. Związkiem z konferencją organową są tu w pewnym stopniu organy elektryczne, lecz to nawiązanie jest bardzo luźne. W dyskusji Benjamin Vogel zwrócił uwagę na rozróżnienie pojęć: organy elektryczne i elektroniczne, traktowane często (błędnie) jako synonimy. Prowadzący sesję Andrzej Szadejko poddał w wątpliwość nazywanie organów elektrycznych organami. Tymczasem, organy elektryczne były jedynie jednym z instrumentów większego zespołu, potrzebnego Griseyowi do skonstruowania widma dźwiękowego swojej kompozycji, której inspiracją był egipski mit mówiący o podróży boga Ra barką od świtu do zmierzchu i od zmierzchu do świtu. Autorka przebadła dzieło pod względem tworzenia przez Griseya widma dźwiękowego (harmonicznego i nieharmonicznego), a także przedstawiła przebieg utworu w postaci sonogramu.

Marian Dorawa z Torunia, znany konserwator zabytkowych organów, biorący udział w gdańskiej sesji już trzynasty raz, przedstawił opracowaną przez siebie metodę konserwacji bocznych organów bazyliki katedralnej w Pelplinie. Jak wspomniał, podstawą konserwacji stało się samo słowo *conserve*, czyli zachowywać. Zdaniem referenta, przystępując do konserwacji wspomnianego instrumentu, należało zachować jak najwięcej elementów oryginalnych. Autor przedstawił klisze ze zdjęciami organów sprzed i po konserwacji oraz zaprezentował metody prac konserwatorskich.

Magdalena Dopierała z gdańskiej Akademii Muzycznej skoncentrowała się na charakterystyce *Koncertu organowego* op. 52 belgijskiego kompozytora Flora Peetersa, jednego z najwybitniejszych organistów i twórców muzyki organowej XX wieku. Autorka zaprezentowała problemy formy, faktury dzieła oraz relacji pomiędzy solowym instrumentem a orkiestrą.

Gdańskie środowisko muzyczne skupia swoje badania m.in. na dziejach muzyki w dawnym Gdańsku. Organizuje w tym celu sesje naukowe połączone z publikacjami „Musica Baltica”. Niektórzy z gdańskich badaczy również podczas omawianej konferencji skoncentrowali uwagę na dziejach dawnego Gdańska. Do tych zagadnień nawiązywały trzy referaty. Andrzej Szadejko przedstawił sposoby rejestracji w utworach organowych Magnusa Gronaua, gdańskiego organisty i kompozytora. Referent dowodził, że kompozycje Gronaua są bogatym źródłem informacji o sposobie rejestracji utworów barokowych. Z kolei Wojciech Lauer przedstawił twórczość organową również gdańskiego kompozytora, organisty Kościoła Mariackiego – Wilhelma Markulla. Beniamin Vogel, znany instrumentolog od lat badający dzieje instrumentów muzycznych dawnego Gdańska, zaprezentował wyniki swoich poszukiwań poświęconych instrumentom muzycznym w domach dawnych gdańszczan. Z tematyką sesji wiązał się ten referat dzięki wspomnieniu o pozytywach, które można było spotkać w dawnych gdańskich domach. Dalej jednak autor prezentował informacje o tzw. *Welsche-positive*, czyli „samograjach” – jak sam mówił, pozytywkach lub zegarach z grającym mechanizmem strunowym lub niekiedy piszczałkowym. Gdańskiej tematyki dotyczył także referat Przemysława Lewko, który przebadiał dziewiętnastowieczne archiwa pruskie dotyczące oliwskich organów.

Z zapowiadzianych kilku zagranicznych gości jedynie trzech wygłosiło referaty: Christoph Krummacher z Lipska przedstawił referat o roli J.S. Bacha w tworzeniu liturgii luterańskiej, zaś Emanuele Cardi opowiedział o włoskiej muzyce organowej i budownictwie organowym w XVI i XVII stuleciu. Zamieszkwały w Berlinie Michał F. Runowski przypomniał sylwetkę mało znanego w Polsce Paula Homeyera.

Tegoroczne obrady należy uznać za udane, choć referenci nie zawsze przestrzegali danego im czasu na wystąpienie, pomimo ogłoszeń i próśb ze strony przewodniczących konferencji. Problem z dyscypliną pojawia się niestety często na krajowych sesjach naukowych. Dlatego należy bardziej zadbać o tę dyscyplinę i zwracać uwagę na przestrzeganie wyznaczonego czasu. Warto się także zastanowić nad pojemnością pojęć „organy” i „muzyka organowa”. Wystąpienia poświęcone gdańskim „samograjom” czy muzyce Griseya – choć interesujące i wartościowe poznawczo – jedynie ocierały się o tematykę sesji.

W tym samym czasie co konferencja odbywał się w Gdańsku VII Międzynarodowy Konkurs Muzyki Organowej im. J.P. Sweelincka. Imprezą towarzyszącą konkursowi i konferencji naukowej był recital improwizacji organowych. Odbył się on 22 września w Polskiej Filharmonii Bałtyckiej. Wykonawcą był Pierre Pincemaille – organista tytularny w Katedrze Saint Denis, zwycięzca szeregu konkursów organowych, m.in. prestiżowego Międzynarodowego Konkursu Organowego w Chartres. Artysta przedstawił trzy improwizowane formy. Pierwszą z nich była barokowa partita w stylu J.S. Bacha, oparta na chorale Franza Tundera. Była ona złożona z szeregu ogniów, m.in. z chorału figurowanego, chorału kolorowanego, arii oraz fugi. Drugą formą była wielka romantyczna symfonia organowa, złożona z czterech części. Dwie skrajne przypominały rozbudowane allegro sonatowe, druga – scherzo, zaś trzecia była częścią utrzymaną w wolnym tempie. W założeniu organizatorów miały to być improwizacje na zadany przez publiczność temat, lecz – ze względu na trwającą w Polsce w tych dniach żałobę narodową po wypadku w Kopalni „Wujek-Sląsk” – tematy uzgodnił z wykonawcą prof. Roman Perucki, dyrektor Polskiej Filharmonii Bałtyckiej. Były to dwie polskie pieśni kościelne. Ostatnią z improwizowanych form był cykl wariacji na temat melodii Zbigniewa Preisnera. Artysta zaprezentował znakomitą formę oraz pełnię możliwości wykonawczych i twórczych, a także walory brzmieniowe instrumentu. Potrafił także poradzić sobie z drobną awarią organów – zablokowaniem jednego dźwięku, wplatając go w treść swoich kreacji.

Obradom gdańskiej sesji *Organy i muzyka organowa* każdorazowo towarzyszy wydana książka, zawierająca wszystkie referaty (również te, które zostały zgłoszone do druku, lecz nie zostały wygłoszone podczas sesji). Ciekawostką jest publikacja książki przed konferencją, co umożliwia wcześniejsze zapoznanie się z tematyką referatów i późniejszą dyskusję nad nimi, a także uzupełnienie przez uczestników własnych wypowiedzi o nowe informacje. Publikacje gdańskiej akademii były w środowisku polskim pierwszymi pracami poświęconymi sprawom budownictwa organowego i muzyki organowej. Publikacje te są zawsze precyzyjnie zredagowane, wzorcowe również pod względem edytorskim. Zasluga to zespołu redakcyjnego Wydawnictwa AMiSM, któremu przez ponad czterdzieści lat szefował niezastąpiony Janusz Krassowski. Obrady konferencji toczyły się w tym roku we wtorek i w środę. I właśnie w środę, już po zakończeniu obrad, późnym popołudniem dotarła wiadomość o nagłej śmierci Janusza Krassowskiego. Jego zgon jest bolesną stratą dla społeczności gdańskiej uczelni. Był on bowiem pracownikiem oddającym się z zapalem i wielkim zaangażowaniem działalności naukowej i redakcyjnej, pracując często poza godzinami pracy, aby nadać redagowanym przez siebie publikacjom ostateczny, perfekcyjny kształt.

Marcin Tadeusz Łukaszewski
UKSW, Warszawa

MIĘDZYKONFERENCJA
BEZPIECZEŃSTWO A SYSTEM WARTOŚCI
(Drohiczyn, 7-9 września 2009)

W dniach od 07 do 09 września 2009 roku w Drohiczynie odbywała się międzynarodowa konferencja poświęcona zagadnieniu systemu wartości. Jej celem było podjęcie refleksji nad miejscem wartości w życiu człowieka oraz ukazanie relacji, jakie zachodzą między przyjmowanym systemem wartości a poczuciem bezpieczeństwa. Potrzeba bezpieczeństwa jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka, bez której trudno mówić o jego właściwym rozwoju oraz pełnym przeżywaniu własnego człowieczeństwa. Realizacja tego pragnienia jest dziś zagrożona z powodu ogólnego zachwiania rozumienia wartości. Człowiek współczesny odrzuca wartości, uważając, że są one czynnikami ograniczającymi jego funkcjonowanie w wolności. Tymczasem „wyzwolony” z wartości, traci też poczucie bezpieczeństwa.

Konferencja została zorganizowana przez Drohiczyńskie Towarzystwo Naukowe, Akademię Podlaską oraz Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli. Otwarcia konferencji dokonał J.M. Rektor Akademii Podlaskiej prof. dr hab. Antoni Jówko oraz J.E. bp dr Antoni Dydycz – ordynariusz diecezji drohiczyńskiej. Na początku wystąpił i przywitał wszystkich gości Prezydent Miasta Siedlce – mgr Wojciech Kudelski, burmistrz Drohiczyna – mgr inż. Wojciech Borzyma, dziekan Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej oraz rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Drohiczynie – prof. dr hab. Tadeusz Syczewski. Dokonano także prezentacji „Drohiczynskiego Przeglądu Naukowego”, a następnie odbył się wernisaż obrazów Joanny Niemirskiej.

Zagadnienie systemu wartości jest nie tylko trudne do uchwycenia, ale również nietatwo poddaje się badaniu empirycznemu. Dlatego warto zastanawiać się nad tym zagadnieniem, zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i empirycznym, by umieć pomóc współczesnemu człowiekowi, który bardzo często boryka się z tym problemem w swoim życiu. Konferencja obejmowała obrady plenarne oraz wystąpienia w trzech sekcjach (filozofia i socjologia, politologia i edukacja). W obradach plenarnych było osiem wystąpień, a w sekcjach po około 15 wystąpień.

Obradom plenarnym przewodniczył ks. prof. dr hab. Edward Jarmoch, który wprowadzał w poszczególne wystąpienia i koordynował całość. Pierwszym wystąpieniem był referat prof. Dra hab. Iwana Akinczyca z Uniwersytetu w Brześciu na temat: *Pedagogia pokoju a system*

wartości. Przedstawił on przekrojowo, jak – w perspektywie systemu wartości – kształtuje się rozumienie pokoju w doktrynie różnych wyznań religijnych. Szczególną uwagę poświęcił myśli chrześcijańskiej. W swej refleksji opierał się przede wszystkim na oficjalnych dokumentach Kościoła i nauczaniu Jana Pawła II. Między innymi, zwrócił uwagę, że pojęcie pokoju współistnieje z pojęciami miłości i miłosierdzia. W drugim wystąpieniu, zatytułowanym *Sprawiedliwość w polityce dla egzystencji i rozwoju człowieka*, zaprezentowanym przez prof. dra hab. Bogumiła Barta z Uniwersytetu Gdańskiego, dało się zauważyć, jak istotna – dla pełnego rozwoju człowieka – jest sprawiedliwość. Bez niej nie tylko gubi się on w swojej egzystencji, ale czuje się oszukiwany, co nie pozwala mu się w pełni rozwijać. Człowiek, akceptując swoją egzystencję i to wszystko, co jest z nią związane, pragnie jednocześnie, by jego życie opierało się na sprawiedliwości. Szczególnie miejsce zajmuje pojęcie sprawiedliwości w polityce, i choć – jak widać na wielu przykładach – zatraciło ono dzisiaj znaczenie, to należy je kultywować, by ludzkość zdołała, opierając się na sprawiedliwości, budować świat pełen wolności i odpowiedzialności.

Temat kolejnego wystąpienia brzmiał: *Nauka wolna od wartości – groźna utopia współczesnej kultury* i został zaprezentowany przez dr hab. Agnieszkę Lekką-Kowalik z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Nie od dziś wiadomo, że coraz więcej środowisk współczesnego świata lansuje pogląd, w którym ma dominować pewnego rodzaju świadomość *value-free*. Wolność w tym kontekście, to subiektywne widzenie systemu wartości, który jest zależny tylko i wyłącznie od podmiotu. To przyjęcie takiego systemu wartości, który nie będzie „przeszkodzą” człowiekowi w realizacji jego zamierzeń i jego wizji świata. Takie podejście jest owocem przeświadczenia, że wszystko, co ogranicza ludzkie wybory (w tym także wartości, które – z natury swojej – implikują powinność), hamuje jego rozwój. Groźnym przejawem współczesności jest także to, że człowiek manipuluje wartościami i wykorzystuje je do realizacji własnych egoistycznych pojętych celów. Bardzo często same wartości odziera się z konotacji intelektualnej czy emocjonalnej, ponieważ ich uznanie oznaczałoby, że to człowiek powinien przyjąć wartości, a nie nimi sterować. Doświadczenie uczy jednak, że w płaszczyźnie intuicyjnej, jak również intelektualnej, wartości są, albo ich nie ma wcale.

Dr hab. Witold Nowak z Uniwersytetu Rzeszowskiego zaprezentował temat *Myślenie utopijne – próba analizy*. Wystąpienie miało charakter historycznego dyskursu, w którym autor ukazał skłonności do tworzenia wizji alternatywnego społeczeństwa doskonałego. Przyznał, że już same założenia takiego systemu skazują go na pozostanie w sferze utopii. Z kolei, Pani prof. dr hab. Maria Cieślarczyk z Akademii Podlaskiej, w swoim wystąpieniu pt., *Miejsce i rola kategorii ‘wartość’ w teoretycznym i empirycznym modelu kultury bezpieczeństwa*, mówiła o tym, jak ważną sprawą – dla kultury bezpieczeństwa – jest przyjęcie określonego systemu wartości. Człowiek bez takiego systemu gubi się w swojej egzystencji i trudno jest mu odnaleźć punkty odniesienia pozwalające na funkcjonowanie w społeczeństwie. Ostatnim prelegentem był prof. dr hab. Ryszard Rosa z Akademii Podlaskiej. Temat jego wystąpienia brzmiał *Godność i prawa człowieka w procesie humanizacji i demokratyzacji edukacji (refleksje filozoficzne i pedagogiczne)*. Wystąpienie było bardzo interesujące i głęboko humanistyczne. Profesor pokazał, że w dobie demokratyzacji edukacji i szeroko rozumianej humanizacji nie można zgubić tego, co najistotniejsze w procesie wychowania człowieka, mianowicie jego indywidualnej godności. Przy tym, bowiem, jak wiele dzisiejszy człowiek chce mieć praw, należy zauważyć, że prawa te, choć są mu przynależne, mogą także blokować jego prawidłowy rozwój, a czasami nawet go zatrzymać. Obrady plenarne zakończyła ogólna dyskusja, w czasie której podkreślano potrzebę prowadzenia refleksji nad zagadnieniami wartości w różnych gremiach naukowych, począwszy od nauk humanistycznych, a kończąc na ścisłych, by nie zgubić istoty i siły, jaką niesie w sobie samo pojęcie „wartość”.

Drugi dzień konferencji był poświęcony obradom w poszczególnych sekcjach, w których pod różnym kątem rozpatrywano główne zagadnienie konferencji wprost wypływające z jej tematu. Sekcji politologicznej przewodniczyła dr Izabela Aldona Trzpił. W ramach prac tej sekcji

znalazły się m.in. następujące wystąpienia: *Istota kategorii bezpieczeństwa z punktu widzenia wartości* (dr Jerzy Stańczyk, Akademia Podlaska w Siedlcach INS), *Bezpieczeństwo społeczne w różnych ujęciach teorii polityki* (dr Sławomir Zalewski, Akademia Podlaska w Siedlcach INS), *Bezpieczeństwo społeczne jako wartość i dylemat współczesnej polityki społecznej* (dr Izabela Aldona Trzpił, Akademia Podlaska w Siedlcach INS), *Rodzina kolebką wartości* (ks. prof. Edward Jarmoch, Akademia Podlaska w Siedlcach INS), *Migracje międzynarodowe destabilizatorem bezpieczeństwa społecznego – próba oglądana przykładzie Królestwa Niderlandów* (dr Violetta Gul-Rechlewicz, Akademia Podlaska w Siedlcach INS), *Realizacja prawa - analiza aksjologiczna* (doc. Nikolaï Aleksandrowicz Piotrowski, Uniwersytet w Brześciu), *Prawne aspekty redukujące wartość bezpieczeństwa państwa* (asyst. Aleksander Sergejewicz Komarczuk, Uniwersytet w Brześciu), *Wpływ stereotypów na kształtowanie ról kobiet i mężczyzn w społeczeństwie* (mgr Magdalena Lesińska, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), *W kierunku społeczeństwa konsumpcyjnego? Wartości polskiej młodzieży w warunkach pluralizmu kulturowego* (mgr Katarzyna Ukłańska, Akademia Podlaska w Siedlcach).

Uczestnicy tej sekcji zwrócili uwagę, że we współczesnym świecie nastąpił wzrost zagrożeń wynikających poniekąd z gwałtownego przyśpieszenia i rozszerzenia procesów globalizacyjnych. Zarówno pojedynczy człowiek, jak i całe społeczeństwa, czy to w skali lokalnej, regionalnej czy narodowej, poszukują poczucia bezpieczeństwa. Potrzeba ta jest bardzo mocno wpisana w strukturę osobowości człowieka i zajmuje istotne miejsce obok innych potrzeb, takich jak miłość czy opiekuńczość. Uczestnicy konferencji wyrazili przekonanie, że potrzeba bezpieczeństwa może być zaspokojona wówczas, gdy społeczności będą respektowały jakiś system wartości. To właśnie posiadanie systemu wartości przez człowieka i społeczeństwa może uchronić przed lękiem i utratą bezpieczeństwa nie tylko w relacjach lokalnych, ale nawet stosunkach międzynarodowych.

Sekcji filozofii i socjologii przewodniczył dr hab. Robert T. Ptaszek. Istnienie takiej sekcji potwierdza, że problematyka wartości jest przedmiotem refleksji wielu różnych dyscyplin naukowych. Uczestnicy tej grupy pochylali się nad zagadnieniami tych wartości powszechnie istniejących w życiu, które stają się odniesieniem zarówno dla sytuacji indywidualno-egzystencjalnych, jak i społecznych. Oto kilka wystąpień w tej sekcji: *Strategia współdziałania mniejszości etnicznej w wielonarodowych organizacjach* (prof. dr hab. Wasilij Stepanowicz, Uniwersytet w Brześciu), *Wartość życia: problemy i doświadczenia w środowisku studenckim* (doc. Elena Grygorowicz, Uniwersytet w Brześciu), *Praca ludzka jako nakaz tworzenia kultury w służbie bezpieczeństwa człowieka* (ks. dr Dariusz Pater, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), *Poszukiwanie wartości osoby w perspektywie chrześcijańskiego Zachodu i Wschodu jako jedna z dróg do pokojowego współistnienia* (dr Danuta Ługowska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), *Suwerenność człowieka w kontekście globalizacji: szanse i zagrożenia* (ks. dr Paweł Tarasiewicz, Katolicki Uniwersytet Lubelski), *Styl życia jako urzeczywistnienie wartości* (mgr Wojciech Klimski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), *Problematyka zmian klimatu a prawa człowieka* (mgr Małgorzata Kaniewska, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi).

Sekcji edukacyjnej przewodniczył dr Andrzej W. Świdorski. Problematyka wartości w kontekście wychowania i edukacji jest szeroko omawiana zarówno z punktu widzenia pedagogicznego, jak i psychologicznego. Posiadanie systemu wartości rozumiane jest jako poczucie bezpieczeństwa, budowanie swojej trwałej i odpowiedzialnej osobowości, rozwijanie się ku pełnej dojrzałości. W sekcji tej zaprezentowano bardzo wiele tematów poruszających zagadnienia z bogatej problematyki konferencji. Oto niektóre z nich: *Wprowadzenie do problematyki wartości* (prof. dr hab. Jerzy Kunikowski, Akademia Podlaska INS), *Aksjologiczny wymiar sztuki w społeczeństwie XXI wieku* (dr Adam Adamski, Uniwersytet Śląski), *Analiza orientacji wartościującej w perspektywie wykładowców i studentów* (doc. A. W. Klimowicz, Uniwersytet w Brześciu), *Podmiotowy wymiar wychowania i edukacji w perspektywie pedagogiki humanistycznej* (dr Andrzej Gołę-

biowski, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi), *Idea podmiotowości uczniów w procesie kształcenia* (mgr Dorota Zbrozczyk, Politechnika Radomska), *Konieczność i potrzeba wartości w procesie wychowania* (ks. dr Dariusz Buksik, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), *Kształtowanie świadomości ekologicznej z wykorzystaniem wybranych wartości chrześcijańskich* (ks. dr Antoni Skowroński, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), *Edukacja środowiskowa jako czynnik budujący kulturę ekologiczną* (mgr Agnieszka Klimska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), *Edukacja jako proces kształtujący wartości ekologiczne* (mgr Marcin Klimski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), *Modelowanie wiedzy na temat bezpieczeństwa na lekcjach filozofii i etyki* (dr Wanda Kamińska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie).

Całość konferencji zakończył panel dyskusyjny zatytułowany *Wartości i autorytet*, któremu przewodniczył ks. prof. dr hab. Edward Jarmoch. Panel wpisał się w interdyscyplinarne dyskusje nad zagadnieniem poczucia bezpieczeństwa w kontekście posiadanego systemu wartości. Ubogacająca i ciekawa dyskusja różnych środowisk naukowych mogła pobudzić do dalszych rozważań, nowych spojrzeń czy też konstruowania nowych teorii. Myślę, że każda refleksja nad wartościami pozwala uświadomić, że człowiek wartościami żyje, ich poszukuje i buduje swoją egzystencję w oparciu o ich system.

Ks. Dariusz Buksik SDB
UKSW, Warszawa

LAUREACI NAGRODY
IM. KSIĘDZA PROFESORA ADAMA DURAKA SDB
EDYCJA 2009

Kapituła Nagrody im. ks. Profesora Adama Duraka SDB z zakresu teologii ze szczególnym uwzględnieniem teologii liturgii powstała w 2005 r.¹, w kilka miesięcy po śmierci Księdza Profesora Adama Duraka (zm. 24 VI 2005), wybitnego salezjanina, teologa, liturgisty, wykładowcy w seminariach duchownych i profesora Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, wychowawcy i przyjaciela młodzieży. Jak czytamy w inwokacji regulaminu Nagrody, jej

¹ Posiedzenie Zespołu inicjatywnego do powołania w/w Kapituły odbyło się 22 listopada 2005 r. w UKSW w Warszawie. Zespół ten stanowili: Redaktor Naczelny czasopisma *Seminare*, ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski SDB; Inspektor Salezjańskiej Inspektorii p.w. Św. Wojciecha z siedzibą w Pile, ks. dr hab. Zbigniew Łepko SDB, prof. UKSW; Rektor UKSW, ks. prof. dr hab. Ryszard Rumianek; Przedstawiciel Kolegium Dziekańskiego Wydziału Teologicznego UKSW, ks. prof. dr hab. Roman Bartnicki; Kierownik Sekcji Liturgiki na Wydziale Teologicznym UKSW, ks. dr hab. Jacek Nowak, prof. UKSW; Dyrektor wspólnoty salezjańskiej p.w. św. F. Salezego w Łomiankach, ks. dr Ryszard Sadowski SDB; Przedstawiciel Rodziny śp. ks. prof. dra hab. A. Duraka SDB, dr Zdzisław Gajewski; Prorektor UKSW, prof. dr hab. Zbigniew Cieślak; Sekretarz Kolegium Kapituły (sekretarz czasopisma *Seminare*), ks. dr Krzysztof Niegowski SDB. Tego dnia zespół inicjujący przyjął zaproponowany regulamin Nagrody i inne związane z nią dokumenty oraz powołał Kapitułę Nagrody w w/w składzie. Por. K. Niegowski, *Protokół z posiedzenia Zespołu inicjatywnego do powołania Kapituły Nagrody im. Księdza Profesora Adama Duraka SDB z zakresu teologii ze szczególnym uwzględnieniem teologii liturgii*, Dokument (wydruk komputerowy) w archiwum Kapituły Nagrody, Warszawa 2005, s. 1.

zasadniczym celem jest zachowanie pamięci o osobie Księdza Profesora A. Duraka, jako naukowca, człowieka i salezjanina, a także wspieranie kontynuatorów jego naukowych koncepcji².

W regulaminie *Nagrody* czytamy dalej, że nagroda przyznawana jest w dwóch kategoriach: (1) praca magisterska, licencjacka lub doktorska; (2) publikacja naukowa. Artykuł 5 regulaminu podaje informację, że nagroda dotyczy prac w dziedzinie teologii. Preferowane są prace z zakresu liturgiki z zastosowaniem metody hermeneutycznej³.

Obecnie Kolegium Kapituły tworzą: Redaktor Naczelny czasopisma *Seminare*, ks. dr hab. Henryk Stawniak SDB, prof. UKSW – przewodniczący; J.M. Rektor UKSW, ks. prof. dr hab. Ryszard Rumianek; Prorektor UKSW, ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski SDB; Dziekan Wydziału Teologicznego UKSW, ks. dr hab. Stanisław Dziekoński, prof. UKSW; Kierownik Sekcji Liturgiki na Wydziale Teologicznym UKSW, ks. prof. dr hab. Jacek Nowak; Inspektor Salezjańskiej Prowincji Św. Wojciecha z siedzibą w Pile, ks. dr hab. Zbigniew Łepko SDB, prof. UKSW; dyrektor salezjańskiej wspólnoty zakonnej w Łomiankach, ks. dr Arkadiusz Domaszek SDB; przedstawiciel rodziny śp. ks. prof. dra hab. A. Duraka, dr hab. Zdzisław Gajewski; ks. dr Ryszard Sadowski SDB oraz ks. dr Krzysztof Niegowski SDB, sekretarz Kolegium. Honorowymi członkami Kapituły są ponadto: biskup legnicki Stefan Cichy; biskup łomżyński Stanisław Stefanek oraz ks. prof. dr hab. Helmut Sobeczko z Opola.

Laureatem czwartej edycji *Nagrody ks. prof. A. Duraka* w kategorii *Publikacja naukowa* został ks. dr Piotr Towarek, autor nagrodzonej książki pt. *Egzorcyzm. Historia, liturgia, teologia*, Olsztyn 2008, ss. 331. Ksiądz Towarek jest kapłanem diecezji elbląskiej (absolwent Wyższego Seminarium Duchownego w Elblągu, 1997). W latach 1999-2006 odbył studia specjalistyczne z muzykologii i liturgiki w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, które uwieńczył rozprawami: *Postulaty organmistrzowskie Arnolta Schlicka w traktacie „Spiegel Orgelmacher und Organisten” z 1511 r.* (2004); *Liturgia i teologia egzorcyzmów w księgach liturgicznych po Soborze Watykańskim II* (2006). Od 1997 r. ks. Towarek prowadzi chór seminaryjny, a od 2006 r. jest również wykładowcą muzyki liturgicznej w Wyższym Seminarium Duchownym diecezji elbląskiej. Ponadto, prowadzi zajęcia dydaktyczne z liturgiki w Misyjnym Seminarium Duchownym Księży Werbistów w Pieniężnie. Jest także delegatem biskupa elbląskiego do spraw organów i muzyki kościelnej, założycielem i dyrektorem Elbląskiej Szkoły Kantorów oraz dyrygentem orkiestry kameralnej *Capella Sancti Nicolai*. Laureat zajmuje się również pracą naukową; jest autorem kilkunastu artykułów naukowych i popularnonaukowych, a jego pola zainteresowań koncentrują się na historii liturgii, teologii liturgii, historii muzyki, instrumentologii oraz analizie i retoryce muzycznej.

W kategorii *Praca magisterska, licencjacka lub doktorska*, laureatką *Nagrody* okazała się mgr Barbara Frontczak. Nagrodzone opracowanie to praca magisterska pt. *Alegoryczna interpretacja Liturgii Godzin według Amalariusza z Metz*, napisana pod kierunkiem ks. dra Jarosława Supersona w Papieskiej Akademii Teologicznej, Kraków 2008, wydruk komputerowy, ss. 58, oraz aneks, ss. 63. Autorka rozprawy jest absolwentką filologii klasycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego i teologii w Papieskiej Akademii Teologicznej. Obecnie kontynuuje studia licencjacko-doktoranckie w Instytucie Liturgicznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (wcześniej PAT). Prowadzi także zajęcia dydaktyczne we wspomnianym już Uniwersytecie Papieskim oraz uczy łaciny w Wyższym Seminarium Duchownym Towarzystwa Salezjańskiego w Krakowie.

² Por. *Regulamin przyznawania „Nagrody imienia Księdza Profesora Adama Duraka SDB z zakresu teologii”*, Dokument dostępny w archiwum Kapituły *Nagrody*, s. 1.

³ Por. tamże.

Uroczyste wręczenie nagród odbyło się 16 października 2009 r. w Salezjańskim Wyższym Seminarium Duchownym w Łądzie n. Wartą, w ramach odbywającego się tam Sympozjum Liturgicznego⁴. Laureaci w swoich krótkich wystąpieniach przedstawili uczestnikom sympozjum nagrodzone prace oraz odebrali nagrody przewidziane przez Kolegium Kapituły: Dyplom, pamiątkowy medal oraz kwoty pieniężne: w kategorii *Publikacja naukowa* – 5.000 złotych; w kategorii *Praca magisterska, licencjacka bądź doktorska* – 3.000 złotych. Nagrody wręczył laureatom Przewodniczący Kolegium Kapituły, ks. dr hab. Henryk Stawniak SDB, prof. UKSW.

Gratulując laureatom tegorocznej edycji *Nagrody im. ks. prof. A. Duraka* tego wyjątkowego wyróżnienia, życzymy im dalszego rozwoju i kolejnych sukcesów naukowych. Natomiast pomysłodawcom i organizatorom *Nagrody* życzyć należy wytrwałości w promowaniu nauki i większego zainteresowania ośrodków naukowych w Polsce dla tak szlachetnej idei.

Ks. Krzysztof Niegowski SDB
UKSW, Warszawa

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO FRANCISZKA SALEZEGO W OKRESIE OD 1 STYCZNIA DO 31 GRUDNIA 2009

Działalność TNFS, w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2009, można przedstawić w pięciu kategoriach: sprawy organizacyjne, działalność naukowa, działalność wydawnicza, popularyzacja osiągnięć nauki oraz integracja środowiska naukowego TNFS. Wskazane kategorie wyznaczają strukturę niniejszego sprawozdania.

I. SPRAWY ORGANIZACYJNE

Podstawowe sprawy organizacyjne związane z powołaniem i rejestracją Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego zostały przeprowadzone w okresie wcześniejszym. Do najważniejszych działań organizacyjnych w okresie sprawozdawczym należy zaliczyć działalność Władz Towarzystwa oraz sprawy członkowskie.

Walne Zebranie TNFS

Przyjęło się już, że Walne Zebranie, które – zgodnie z § 18 p. 1 Statutu TNFS – jest najwyższą władzą Towarzystwa, odbywa się w ramach dorocznych Zjazdów TNFS. Podobnie było w roku 2009, Walne Zebranie miało miejsce w trakcie II Zjazdu TNFS w Częstochowie w dniach 12-13 czerwca.

II Zjazd TNFS rozpoczął się w piątek w godzinach popołudniowych od spotkania Redakcji *Seminare*, następnie miało miejsce zebranie Zarządu TNFS i Komisji Rewizyjnej. Walne Zebranie odbywało się w sobotę w ramach dwóch sesji. W sesji pierwszej, podczas której uczestniczył gość honorowy, ks. bp prof. Andrzej F. Dziuba, ks. dr Marek Chmielewski wygłosił referat „150 lat istnienia Zgromadzenia Salezjańskiego”, następnie ks. dr Ryszard Sadowski zaprezentował sylwetkę Pani Zofii Langowskiej – pierwszej laureatki Nagrody TNFS. Ze względu na problemy komunikacyjne, Laureatce nie udało się dotrzeć na czas, a statuetka Nagrody TNFS i dyplom zostały jej przekazane w późniejszym terminie.

⁴ Łądzkie Sympozja Liturgiczne odbywają się od 1986 r. rokrocznie w Seminarium Salezjańskim w Łądzie, a ich twórcą był śp. ks. prof. A. Durak SDB.

W ramach drugiej sesji Walnego Zebrania, odbyła się dyskusja nad kierunkami rozwoju naszego Towarzystwa, w wyniku której zaproponowano powołanie sekcji tematycznych oraz wypracowano kilka pomysłów mających stanowić materiał wyjściowy dla Zarządu, który wytyczy temat badań prowadzonych w ramach TNFS na najbliższe lata. Podczas tej sesji odbyła się także formalna część obrad, w ramach której podjęto cztery uchwały:

- WZ-2009/06/13/1 W sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego;
- WZ-2009/06/13/2 W sprawie podziału zysków;
- WZ-2009/06/13/4 W sprawie przyjęcia sprawozdania z działalności TNFS;
- WZ-2009/06/13/3 W sprawie przyjęcia protokołu Komisji Rewizyjnej TNFS.

Zarząd TNFS

W okresie sprawozdawczym Zarząd TNFS zebrał się pięciokrotnie: 3.01.2009 (Kraków); 15.03.2009 (Łomianki); 9.05.2009 (Łomianki); 12.06.2009 (Częstochowa) oraz 17.10.2009 (Łomianki).

Do najważniejszych decyzji podjętych na spotkaniu Zarządu w Krakowie należy zaliczyć:

1. przyznanie po raz pierwszy *Nagrody TNFS*, którą została uhonorowana Pani Zofia Langowska;
2. zapoczątkowanie dyskusji na temat kierunku rozwoju TNFS;
3. nakreślenie wstępnego programu II Zjazdu TNFS w Częstochowie;
4. przyjęcie projektu budżetu TNFS na rok 2009.

Marcowe zebranie Zarządu TNFS było poświęcone dwóm kwestiom:

1. podjęciu uchwały rekomendującej Walnemu Zebraniu przyjęcie sprawozdania finansowego z działalności TNFS za okres od 1.11.2007 do 31.12.2008;
2. podjęciu uchwały o nawiązaniu współpracy z Salezjańskim Stowarzyszeniem Wychowania Młodzieży w ramach konkursu 1/POKL/3.3.4/09 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytetu III „Wysoka jakość systemu oświaty”. Ze względów od nas niezależnych, projekt ten nie doszedł do skutku.

Zasadnicze kwestie podjęte na zebraniu Zarządu w dniu 9 maja 2009 to:

1. ostateczne zatwierdzenie programu II Zjazdu TNFS w Częstochowie;
2. przeprowadzenie kolejnego etapu dyskusji na temat kierunków rozwoju TNFS i wypracowanie projektu struktury Towarzystwa (podział na sekcje tematyczne).

Spotkanie Zarządu, które odbyło się w ramach II Zjazdu TNFS w Częstochowie, było poświęcone:

1. wypracowaniu ostatecznej propozycji strategii rozwoju TNFS oraz podziału na sekcje tematyczne, które Prezes zaprezentował na forum II Zjazdu TNFS w Częstochowie;
2. podjęciu uchwały o powołaniu drugiej serii wydawniczej TNFS – „Studia i Rozprawy”.

Październikowe zebranie Zarządu TNFS w Łomiankach podjęło następujące tematy:

1. upoważniono ks. Ryszarda Sadowskiego do wszczęcia działań w celu pozyskania funduszy na publikację czasopisma *Seminare* ze środków publicznych;
2. ostatecznie zatwierdzono podział na sekcje tematyczne w kształcie, jaki wyłonił się z dyskusji na II Zjeździe TNFS w Częstochowie: Sekcja I: Nauk o wychowaniu; Sekcja II: Nauk społecznych; Sekcja III: Nauk teologicznych; Sekcja IV: Nauk humanistycznych;
3. wypracowano tematykę badań, jakimi zajmie się Towarzystwo w najbliższych latach. Tematyka ta ma być przybliżona podczas III Zjazdu TNFS w ramach sympozjum pt. *Młódzież w przestrzeni „wolności demokratycznej”*.

Oprócz najważniejszych spraw przedstawionych powyżej, Zarząd niemal na każdym posiedzeniu rozpatrywał wnioski o przyjęcie do Towarzystwa nowych członków oraz inne bieżące sprawy związane z normalnym funkcjonowaniem TNFS. Zgodnie ze Statutem TNFS (§ 27, p. 5), w posiedzeniach Zarządu brali udział z głosem doradczym przedstawiciele Komisji Rewizyjnej. Na spotkania Zarządu byli też zapraszani prowincjałowie salezjańskich inspektorii polskich (Re-

gulin Zarządu § 2 p. 2), którzy osobiście, bądź przez swych delegatów, dwukrotnie uczestniczyli w posiedzeniach Zarządu w okresie sprawozdawczym.

Komisja Rewizyjna TNFS

W roku 2009 Komisja Rewizyjna spotkała się trzykrotnie: 9 maja w Łomiankach; 13 czerwca w Częstochowie oraz 17 października ponownie w Łomiankach. W roku 2009 nie wpłynęły do Komisji żadne wnioski i jedyną uchwałą tego gremium było sprawozdanie z kontroli finansów Towarzystwa oraz działalności organizacyjno-naukowej. W opinii Komisji Rewizyjnej, Towarzystwo działa zgodnie ze statutem i realizuje wyznaczone tam cele. Nie stwierdzono też żadnych nieprawidłowości.

Sprawy członkowskie

Po bardzo dynamicznym przyroście liczby członków TNFS w latach 2007-2008 (stan liczebny naszego Towarzystwa w dniu 31.12.2008 wynosił 93 członków zwyczajnych), w końcu roku 2009 liczba ta osiągnęła wartość 101. Wydaje się, że integracja środowiska naukowego polskich salezjanów została w dużej mierze osiągnięta. Obecnie, wśród kandydatów do TNFS większość stanowią osoby, którym bliskie są idee humanizmu św. Franciszka Salezego i czują się związane z Towarzystwem Salezjańskim.

Szczegóły dotyczące przyjęć nowych członków, aktualnego stanu osobowego TNFS oraz podziału członków naszego Towarzystwa wg różnych kategorii przedstawiają kolejne tabele.

Tabela 1: członkowie zwyczajni TNFS w latach 2007-2009.

	Założyciele	2007	2008	2009	Łącznie
Nowopryjęci	21	22	50	8	101
Zmarli	0	0	0	0	0
Rezygnacje	0	0	0	0	0
Łącznie	21	22	50	8	101

Tabela 2: podział członków TNFS wg różnych kategorii:

	2007-2008	2009
Duchowni	64	69
osoby zakonne	52	56
Salezjanie	45	48
Świeccy	28	31
Mężczyźni	64	70
Kobiety	29	31
obywatele polscy	92	100
Obcokrajowcy	1	1
z tytułem zawodowym magistra	13	13
ze stopniem doktora	43	48
ze stopniem doktora habilitowanego	3	4
na stanowisku profesora	29	29
z tytułem profesora	5	7

Dane zawarte w Tabeli 2 zostały przedstawione w oparciu o informacje, jakimi dysponował Sekretariat TNFS w dniu 31.12.2009 roku.

TNFS realizuje swoje cele statutowe w oparciu o fundusze zgromadzone ze składek członkowskich oraz różnego rodzaju dotacje. Wpływy ze składek w omawianym okresie przedstawia Tabela 3.

	2007	2008	2009
Wpłaty dokonane	42	76	42
Wpłaty zaległe	1	16	59
Odsetek zaległości	2,3%	18,3%	58,4%
Łączna kwota wpłat	1 260 zł	2 280 zł	1 260 zł

Stan wpłat przedstawiony w Tabeli 3 odzwierciedla sytuację na dzień 31.12.2009 roku.

Ze względu na reorganizację struktury studiów seminaryjnych w polskich inspektoriatach salezjańskich, w roku 2009 przestało istnieć Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego w Łodzi. Spowodowało to zmniejszenie do sześciu liczby członków wspierających TNFS.

II. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Działalność naukowa naszego Towarzystwa w roku 2009 przedstawia się skromnie, nie zorganizowaliśmy w tym okresie żadnego sympozjum, a podczas II Zjazdu TNFS w Częstochowie został wygłoszony tylko jeden referat: „150 lat istnienia Zgromadzenia Salezjańskiego” (ks. dr Marek Chmielewski SDB, Wikariusz Inspektora Salezjańskiej Prowincji Piłskiej). Taki stan rzeczy jest wynikiem decyzji Zarządu, który uznał, że priorytetem na rok 2009 było wypracowanie kierunku rozwoju Towarzystwa. W wyniku refleksji ustalono, że w kolejnych latach TNFS będzie zajmować się zagadnieniami dotyczącymi młodzieży, a tematyka młodzieżowa ma stanowić specyfikę Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego. Ogólny program badań Towarzystwa określono jako „Młodzież i jej świat”. Na najbliższy okres program ten ukonkretniono w formie hasła „Młodzież w przestrzeni «wolności demokratycznej»”. III Zjazd TNFS ma zainaugurować prace badawcze nad tym zagadnieniem.

Ze względu na szeroką panoramę dyscyplin naukowych reprezentowanych przez członków naszego Towarzystwa, Zarząd podjął decyzję o stworzeniu sekcji tematycznych. Aktualnie istnieją 4 sekcje, choć w miarę potrzeb i przybywania członków reprezentujących poszczególne specjalności mogą powstawać nowe lub reorganizować się aktualne sekcje:

- ✓ Sekcja I: Nauk o wychowaniu,
- ✓ Sekcja II: Nauk społecznych,
- ✓ Sekcja III: Nauk teologicznych,
- ✓ Sekcja IV: Nauk humanistycznych.

Interdyscyplinarny charakter TNFS stwarza możliwości wieloaspektowego badania sytuacji współczesnej młodzieży i – jak mamy nadzieję – za jakiś czas nasze Towarzystwo będzie stanowić ważny głos we współczesnej debacie naukowej nad zagadnieniami młodzieżowymi.

III. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Działalność wydawnicza TNFS ogniskuje się przede wszystkim wokół czasopisma *Seminare. Poszukiwania naukowe*. Rosnący prestiż i poziom naszego czasopisma przyczyniły się do podjęcia przez Redakcję *Seminare* decyzji o przekształceniu tego periodyku z rocznika w półrocznik. Mamy nadzieję, że decyzja ta przyczyni się do jeszcze większej popularyzacji tego czasopisma i wzrostu jego rangi wśród polskich periodyków naukowych.

Oprócz serii wydawniczej, pt. „Biblioteka Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego”, zapoczątkowanej w roku 2008, 12 czerwca 2009 r. Zarząd TNFS powołał drugą serię wydawniczą Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego o nazwie „Studia i Rozprawy”. Mamy nadzieję, że seria ta już wkrótce będzie miejscem publikowania rozpraw naukowych członków naszego Towarzystwa.

IV. DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZUJĄCA OSIĄGNIĘCIA NAUKI

TNFS popularyzuje osiągnięcia nauki przede wszystkim przez publikacje oraz sympozja, w których upowszechniana jest wiedza z różnych dyscyplin naukowych, szczególnie z zakresu wychowania oraz historii i aktualnej działalności salezjanów w Polsce i na świecie. Dlatego, oprócz publikacji i sympozjów organizowanych bezpośrednio przez TNFS, chętnie obejmujemy patronatem inicjatywy bliskich nam środowisk.

W okresie sprawozdawczym TNFS objęło patronatem 3 sympozja. Były to:

- XIII Ogólnopolska Konferencja „Etyka w życiu gospodarczym”, zorganizowana przez Salezjańską Wyższą Szkołę Ekonomii i Zarządzania w Łodzi w dniach 14-15 maja 2009 r.
- V Międzynarodowe Sympozjum „Ks. Michał Rua (1837-1910), pierwszy następca Księdza Bosko”, zorganizowane przez zaprzyjaźnione z naszym Towarzystwem Stowarzyszenie Miłośników Historii Salezjańskiej [Associazione Cultori di Storia Salesiana (ACSS)] oraz Salezjański Instytut Historyczny [Istituto Storico Salesiano (ISS)]. Sympozjum odbyło się w Turynie w dniach 28.10-1.11.2009 r.
- Sesja naukowa „Prymas Polski kard. August Hlond wobec wielkich konfliktów epoki – II wojny światowej i zimnej wojny. W siedemdziesiąt rocznicę wybuchu II wojny światowej”, zorganizowana przez Salezjański Instytut Historyczny (ISS), Stowarzyszenie Miłośników Historii Salezjańskiej (ACSSA), Stację Naukową Polskiej Akademii Nauk (PAN) w Rzymie we współpracy z Ambasadą Rzeczypospolitej Polskiej przy Stolicy Apostolskiej. Sesja odbyła się w Rzymie w dniu 14 grudnia 2009 r.

Kolejną formą popularyzacji osiągnięć nauki, a szczególnie salezjańskiego modelu wychowania, było przyznanie pierwszej edycji Nagrody TNFS – *Praemium Societatis Scientiarum Francisci Salesii*. Pierwszą laureatką Nagrody została Pani Zofia Langowska, którą uhonorowano za jej oddaną pracę wychowawczo-edukacyjną na rzecz młodzieży ubogiej.

Popularyzacja osiągnięć nauki jest – od tego roku – realizowana także poprzez witrynę internetową TNFS, która stanowi przestrzeń promocji publikacji członków naszego Towarzystwa. Mamy nadzieję, że z czasem coraz więcej członków TNFS będzie przysyłać informacje o swoich nowych publikacjach i dzięki temu szerzej propagować wyniki prowadzonych badań naukowych. W roku sprawozdawczym na witrynie TNFS zamieszczono informację o następujących publikacjach naszych członków:

- Jan J. Sztadynger, *Rodziny kapital społeczny a wzrost gospodarczy w Polsce*, *Ekonomista* (2009)2, s. 189-210;
- Ks. Czesław Kustra, *Podstawy michalickiego systemu wychowania*, *Michalineum* 2009;

- Ks. Henryk Skorowski, *Kościół a polskie spory okresu transformacji*, Wydawnictwo UKSW 2009.

5. INTEGRACJA ŚRODOWISKA NAUKOWEGO

Wydaje się, że integracja środowiska TNFS jest ważnym zadaniem, przed którym stoi obecny Zarząd. Elementami, które konsolidują nasze młode towarzystwo naukowe są przede wszystkim doroczne zjazdy. Ukształtowała się już tradycja, że ich dwudniowy charakter jest okazją nie tylko do naukowej dyskusji, ale także do osobistych spotkań, wymiany pomysłów i nawiązania indywidualnej współpracy. Mamy nadzieję, że powołanie sekcji tematycznych będzie jeszcze bardziej sprzyjało procesowi integracji członków TNFS pracujących w różnych środowiskach naukowych w Polsce i poza jej granicami.

Ważnym czynnikiem integrującym nasze Towarzystwo jest także tworzenie wspólnoty na modlitwie. Tegoroczny Zjazd TNFS w Częstochowie jest najlepszym tego przykładem. Wspólna modlitwa podczas Apelu Jasnogórskiego w Kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej oraz sprawowana tam – pod przewodnictwem ks. prof. bp. Andrzeja F. Dziuby – msza św. były okazją do pogłębiania osobistych więzi członków TNFS na o wiele głębszym, niż tylko intelektualny, poziomie.

Ważną rolę integracyjną pełni też nasza witryna internetowa oraz rozsyłane drogą elektroniczną wiadomości. Witryna TNFS nie jest jedynie platformą wymiany informacji naukowych, stanowi bowiem także środek, przy pomocy którego przekazywane są m.in. życzenia świąteczne i inne ważne wiadomości na temat działalności TNFS.

* * *

Wydaje się, że na obecnym etapie działalności naszego Towarzystwa Naukowego stajemy na początku dobrze przemyślanej i rozeznanej drogi, która ma nas prowadzić, w duchu naszego świętego Patrona, w stronę badań skoncentrowanych na młodzięży. Miejmy nadzieję, że rok 2010 zaowocuje dynamicznym wkroczeniem na tę drogę i przyczyni się do zrealizowania ambitnych celów, jakie sobie wyznaczaliśmy.

W imieniu władz naszego Towarzystwa oraz własnym, pragnę podziękować wszystkim członkom TNFS, którzy swoim zaangażowaniem przyczynili się do aktywnego funkcjonowania Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego.

Ks. Ryszard F. Sadowski SDB
Sekretarz TNFS